TRANSFORMĂRILE SOCIOPOLITICE ALE SEC. XX ÎN CONTEXTUL TRANZIȚIEI DE LA TOTALITARISM LA DEMOCRAȚIE

Mihaela NEGARA, masterandă
CZU: 316.42:32"19"
mihaelanegara@gmail.com

The aim of the research is to analyze the conflict between totalitarianism and democracy in the process of democratic transition from the perspective of Eastern Europe, including the Republic of Moldova. The scientific novelty of the work is derived from the general-global impact of the transition, which influenced the transitional specific of the Republic of Moldova, within its state of transition for 29 years.

Idealurile democrației și ale libertății individuale se ciocnesc cu cele mai mari provocări, începând cu secolul XX, când de pe arena istorică treptat dispar unul câte unul regimurile totalitare, fapt ce continuă să fie în atenția internațională și națională. Problematica tranziției spre democrație în statele postcomuniste se bucură de un nivel relativ înalt de investigare, revenind în aria cercetătorilor în special după 1989, când al treilea val de democratizare începe să ia amploare.

Noțiunile de totalitarism, democrație și tranziție de-a lungul timpului s-au îmbogățit cu diverse forme și divers conținut. Termenul „democrație” se bucură de o studiere mai îndelungată, încă din Grecia Antică, pe când cel de „totalitarism” este relativ recent, fiind abordat pentru prima dată de către ideologul italian Giovanni Gentile în primii ani ai secolului XX.

În studiul tranziției spre democrație, întrunim o serie de modele clasice și actuale. Modelele clasice ale tranzitologiei sunt marcate de valul de democratizare din anii 1970, din sudul Europei [1, p.58]. Demn de menționat este că modelele tranziției se concentrează pe rolul factorului instituțional, dezvoltării economice și sociale în sprijinul schimbării democratice.

Omul secolului XX, în procesul de tranziție spre democrație, a suferit numeroase schimbări. Acest adevăr îl urmărim îndeosebi la

nivel psihologic, fie că ne referim la personalitatea politică, personalitatea intelectuală sau la „omul de masă" (muncitorul).

Tot personalitatea, prin mișcările și revoluțiile de democratizare pe care le demarează, a reprezentat obiectul și subiectul principal care a animat realizarea schimbărilor în condițiile tranziției spre democrație. În acest sens, menționăm mișcările revoluționare din 1968 „Primăvara de la Praga", din 1974 „Revoluția Garoafelor". Pe de altă parte, un impact puternic au avut revoluțiile de la 1989: „Revoluția Gingașă" din Slovacia, Mișcarea poloneză „Solidarnosti", „Revoluția de Catifea" din Cehoslovacia. Ungaria este prima țară care înlătură fizic Cortina de Fier. Acest fapt a condus la un eveniment foarte așteptat de către poporul celor două părți divizate ale Germaniei – căderea zidului Berlinului, și unificarea celor două regiuni în 1990.

O contribuție deosebită este oferită de către Samuel Huntington, care pune în lumină termenul „al treilea val al democratizării" [2, p.155]. Perioada de tranziție spre democrație a fost puternic influențată de al treilea val al democratizării. În această ordine de idei, Huntington consideră că oricărui „val de democratizare" îi este caracteristic „valul de recul". Orice țară trece printr-un proces de tranziție individualizat, în funcție de cât de pregătit este statul să își asume reforma democratică. Totodată, există state care mimează trăsăturile democrației, fapt ce le marchează stagnarea la toate nivelurile și le tărăgănează tranziția.

Cazul Poloniei și al Ungariei sunt relevante în studiul tranziției despre democrație. În Polonia regăsim „Terapia de șoc", pe când în Ungaria, la începutul anilor 90, organul legislativ adoptă legi în vederea protejării drepturilor de liberă asociere și adunare, fapt ce deschide calea pluripartitismului politic, încep să fie luate în considerație alte alternative politice: un nou sistem electoral (deschis) și schimbarea procedurii de alegere a președintelui (prin vot direct).

În contextul numeroaselor schimbări în sistemul politic comunist la sfârșitul secolului XX, sesizăm un clivaj profund între cerințele și disponibilitățile sistemului. La sfârșitul secolului XX, în Republica Moldova se evidențiază o puternică mișcare de emancipare națională, care este nemijlocit condiționată de căderea blocului sovietic. Această

mișcare se materializează prin obținerea independenței Republicii Moldova la 27 august 1991, fapt ce a reprezentat premisa unor noi aspirații democratice conform cărora țara urma să se alăture statelor occidentale prospere, printr-o tranziție ușoară, fără cale de întoarcere la elementul totalitar-autoritar, ceea ce nu s-a mai întâmplat.

Odată cu creșterea rolului și impactului globalizării, comunitățile au început să fie interdependente în dezvoltarea lor sociopolitică. Globalul începe să ofere formă și conținut tranzițiilor postcomuniste, marcând un caracter democratic complex și contradictoriu, cu serioase abateri de la firesc.

Cercetătorul Hakan Yilmaz consideră că contextul internațional este deseori ignorat în studiul tranziției spre democrație, datorită la două cauze [3]. Prima cauză ține de caracterul complex și contradictoriu de conținut al noțiunii de „context internațional". O altă cauză este dificultatea de demonstrare a relației cauză-efect între spectrul internațional și schimbările interne care au loc în cadrul procesului de tranziție. Cu toate că nu există voință și angajament politic, comunitatea internațională, reprezentată de UE, ONU, OSCE, SUA, România continuă să acorde suport democratic în consolidarea cadrului politic, instituțional și economic.

În urma cercetării, observăm un paradox – ciocniri între elementele noi democratice cu cele vechi autoritar-totalitare. Factorul de apartenență ideologică este invocat sistematic, fapt ce a divizat societatea în mai multe grupări și orientări. Obiectivele democratice axate pe crearea unui stat de drept, a unei societăți civile și a unei economii de succes, au eșuat la nivel de implementare. În acest context, venim cu următoarele recomandări:

- Să existe o conlucrare continuă între sectorul științific și cel politic, dar și o expertiză științifică a noilor căi de democratizare și implementare a reformelor, de consolidare a democrației.
- Întrucât în Republica Moldova există un pluripartitism exagerat, este esențială realizarea unei reforme electorale. Acest lucru poate fi înfăptuit în Republica Moldova preluând exemplul din Mexic, unde formațiunile care nu au obținut 2% la alegeri se desființează imediat după scrutin.

▪ Să fie create politici și strategii viabile de atragere a investitorilor străini. Conform teoriei democratizării elaborată de Seymour Martin Lipset, probabilitatea ca o țară să devină și să rămână o democrație stabilă este direct proporțională cu dinamica și potențialul de dezvoltare economică. Pentru atragerea investitorilor străini, este necesară asigurarea unor condiții propice și a unei imagini pozitive a țării la nivel intenațional.

Referințe:

1. SACA, V. Tranziția. *Republica Moldova pe calea modernizării: Studiu enciclopedic* Chișinău:Tipografia Centrală, 2015, pp. 54-83.
2. VAREAGHIN, I., SACA, V. Al treilea val al democratizării: realități și perspective. În: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, Chișinău: CEP USM, 2006, vol. XXXV, nr. 4, pp. 153-166.
3. VASILESCU, G., GROSU, V. Tranziția spre democrație a Republicii Moldova. Rolul dimensiunii internaționale. În: *Revista de Filosofie, Sociologie şi Ştiinţe Politice*, Chișinău, 2009, nr. 150(2), pp. 137-147.

Recomandat
Victor SACA, dr. hab., prof. univ.